

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

**HELENA DOMJANKOVIĆ
DIPLOMSKI RAD**

**TUROPOLJE – PEDAGOŠKI RESURS
ZAVIČAJNE IZVANUČIONIČKE NASTAVE**

Petrinja, srpanj 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
Petrinja

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Helena Domjanković

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Turopolje – pedagoški resurs zavičajne
izvanučioničke nastave

MENTOR: izv. prof. dr. sc. Zdenko Braičić

Petrinja, srpanj 2018

SADRŽAJ

SADRŽAJ	2
Sažetak	3
Summary	4
1. UVOD I METODOLOGIJA	5
2. IZVANUČIONIČKA NASTAVA	7
3. ZAVIČAJNA NASTAVA	8
4. TUROPOLJE – PROSTORNE ZNAČAJKE I POVIJESNI RAZVOJ	10
4.1. Prostorne značajke i geografski položaj	10
4.2. Povijesni razvoj	11
5. PROSTORNI RESURSI TUROPOLJA U FUNKCIJI IZVANUČIONIČKE NASTAVE	13
5.1. Flora i fauna	13
5.2. Hidrografija i reljef.....	16
5.3. Kulturno – povijesni spomenici	17
5.4. Ustanove.....	24
5.5. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva	25
6. MOGUĆNOSTI OSTVARENJA SADRŽAJA NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA NA PROSTORU TUROPOLJA	27
6.1. 1. razred	27
6.2. 2. razred	28
6.3. 3. razred	31
6.4. 4. razred	35
7. REZULTATI INTERVJUA	37
8. PRIMJER PISANE PRIPRAVE ZA JEDNODNEVNU IZVANUČIONIČKU NASTAVU	42
9. ZAKLJUČAK	52
10. LITERATURA	54
10.1. Popis slika	57
10.2. Popis tablica.....	57
Kratka biografska bilješka.....	58
Izjava o samostalnoj izradi rada.....	59

Sažetak

Zavičajna izvanučionička nastava uvelike pridonosi ostvarivanju nastavnih zadaća, a nadasve nastave Prirode i društva. U radu se analiziraju mogućnosti ostvarivanja izvanučioničke nastave na području Turopolja za učenike nižih razreda osnovne škole. Istraženi su prostorni resursi Turopolja u funkciji zavičajne izvanučioničke nastave: flora i fauna, reljef i hidrografija, kulturno-povijesni spomenici, ustanove, obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Uza služenje relevantnom stručnom literaturom, i pretraživanje internetskih izvora, korištena je metoda intervjua. Kako bi se utvrdile mogućnosti ostvarivanja izvanučioničke nastave u zavičaju (Turopolje) provedeni su intervjui s učiteljicama i učiteljima turopoljskih osnovnih škola. Rezultatima je utvrđeno da učitelji misle da bi se izvanučionička nastava trebala provoditi češće. Znamenitosti koje učitelji posjećuju su uglavnom iste. Također, provedeni su intervjui s autorima radne bilježnice „Moj zavičaj“ koja značajno pridonosi ostvarivanju načela zavičajnosti u nižim razredima osnovne škole. Učitelji koji se koriste ovom radnom bilježnicom navode da im ona olakšava provođenje zavičajne nastave. U ovom radu se nalazi i pisana priprava koja je prijedlog moguće realizacije jednodnevne integrirane izvanučioničke nastave u Etno naselju „Novo Čiče“.

Ključne riječi: izvanučionička nastava, zavičajna nastava, Turopolje, Priroda i društvo

Summary

Outdoor teaching and teaching about the students' local area greatly facilitates the accomplishment of the teaching objectives, especially in teaching the subject of Nature and Society teaching. This paper analyzes the possibilities of outdoor teaching on the area of Turopolje. The spatial resources of Turopolje, which are utilized in outdoor teaching and teaching about the local area, are explored: flora and fauna, relief and hydrography, cultural and historical monuments, institutes, and agricultural holdings. Besides consulting relevant literature, and searching the internet, interview was used as a research method. The interviews with teachers in elementary schools in Turopolje were conducted in order to determine the possibilities of outdoor teaching in Turopolje. According to the results of the research, teachers think that outdoor teaching should be practiced more often. Teachers mostly visit the same sites. Furthermore, the authors of the workbook „Moj zavičaj“ (“My Local Area”) were interviewed, which significantly contributes to the accomplishment of the principle of teaching about the local area in elementary school. Teachers who use this workbook said that it facilitates the implementation of teaching about the local area. This paper also contains a proposal for a one day integrated outdoor class in the Novo Čiče Ethno Village.

Key words: outdoor teaching, local area, Turopolje, Nature and Society

1. UVOD I METODOLOGIJA

Predmet istraživanja ovog rada je izvanučionička zavičajna nastava. Ona se može organizirati na različite načine. Obilježava ju neposredan doživljaj stvarnosti i odabir nastavnih sadržaja koji su bliski učenicima. Nastava na otvorenom (u prirodi i općenito van zidova učionice) izaziva kod učenika znatiželju i volju za istraživanjem. Učenicima u većini slučajeva nisu dane gotove informacije, nego sami istražuju i upravo zbog toga učenici razvijaju sposobnost zaključivanja i kritičkog prosuđivanja. U takav oblik nastave, koja odmiče od klasično strukturiranog nastavnog sata, treba uložiti dodatni trud u organizaciji i uskladiti prostorni inventar s odgojno – obrazovnim zadaćama i ciljevima prema nastavnom planu i programu.

Cilj rada je istražiti prostorni inventar Turopolja, kao zavičajnog područja u funkciji zavičajne izvanučioničke nastave. Drugim riječima, analizirat će se mogućnosti ostvarivanja izvanučioničke nastave na području Turopolja za učenike nižih razreda osnovne škole.

Diplomski rad se sastoji od deset poglavlja koja su međusobno povezana u cjelinu. U drugom poglavlju prikazat će se teorijski okvir izvanučioničke nastave. U trećem dijelu predstaviti će se zavičajna nastava i povezati s izvanučioničkom. Četvrti dio odnosi se na Turopolje. Bit će predstavljene prostorne značajke i povijesni razvoj Turopolja. U petom dijelu bit će navedeni prostorni resursi u funkciji izvanučioničke nastave koji su podijeljeni na 5 dijelova: flora i fauna, hidrografija i reljef, kulturno – povijesni spomenici, ustanove i OPG – i. U šestom dijelu analizira se nastavni program Prirode i društva te su izdvojene nastavne jedinice koje bi se mogle provesti u Turopolju kroz prva četiri razreda osnovne škole.

U sedmom su dijelu predstavljeni rezultati strukturiranog intervjua s učiteljima koji rade u školama na području Turopolja. Intervju je proveden kako bi se saznale mogućnosti ostvarivanja izvanučioničke nastave. Intervju je proveden u travnju 2018. godine. Sudjelovalo je sedmero učitelja, od toga 2 muškog i 5 ženskog spola. Oni su učitelji u pet različitih škola, a to su: Osnovna škola Odra, Osnovna škola Novo Čiče, Osnovna škola Vukovina, Područna škola Rakitovec (Osnovna škola Vukovina) i Područna škola Donji Dragonožec (Osnovna škola Brezovica). Sudjelovanje učitelja je bilo anonimno. U ovom poglavlju se nalazi i prikaz intervjua

s dvojicom autora radne bilježnice „Moj zavičaj“. U osmom dijelu predstavljena je moguća realizacija jednodnevnog izleta u Etno naselje „Novo Čiče“. Mogući izlet je prikazan u pisanoj pripravi za treći razred osnovne škole. Deveti dio rada donosi zaključna razmišljanja. U desetom, završnom dijelu rada, nalazi se popis literature, tablica i slika koje su korištene u radu te prilozi.

2. IZVANUČIONIČKA NASTAVA

Izvanučionička nastava je specifičan oblik nastave koji zahtjeva posebnu pripravu, interes i angažman učitelja u njezinom ostvarenju. Skok (2002) navodi temeljne zadaće izvanučioničke nastave koje bi mogle pridonijeti njezinom daljnjem istraživanju. Neke od njih su: povezivanje i primjena znanja stečenog u učionici s potrebama rada u praksi, učenje u neposrednoj životnoj praksi, upoznavanje novih (izvanučioničkih) čimbenika učenja koji bitno utječu na rezultat učenja, upoznavanje i odgoj učenika s kulturnom baštinom i vrijednostima Hrvatske te razumijevanje kulturne baštine i civilizacijskih dostignuća drugih naroda.

Način poučavanja izvan učioničkih zidova još uvijek nema usustavljen naziv. De Zan (2005) navodi:

„Pedagozi, didaktičari, metodičari i učitelji/učiteljice praktičari rabe različito nazivlje za takav način poučavanja, jedni ga nazivaju metodom rada, drugi oblikom rada, a treći nastavom izvan učionice u kojoj se primjenjuju različite metode i oblici rada. U uporabi je i nazivlje: šetnja, posjet, izlet, poučno pješačenje, ekskurzija, nastavna ekskurzija, radna ekskurzija, terenska nastava, nastava izvan učionice, izvanučionička nastava i sl.“ (De Zan 2005, str. 325).

Skok (2002) definira izvanučioničku nastavu kao specifično osmišljen i organiziran proces učenja i poučavanja koji se ostvaruje izvan škole. Nadalje, navodi da se specifičnosti takve nastave utemeljuju upravo na konkretnom mjestu izvođenja. Moguće su različite nepredviđene situacije jer ipak je to nastava van svakodnevnog prostora učenja. Zato bi učitelj trebao predvidjeti moguća odstupanja od planiranih aktivnosti i pripremiti dodatne nastavne sadržaje i zadatke.

Lukša, Žamarija, Dragić Runjak i Sinković (2014) navode da rad izvan škole motivira učenika za otkrivanje, istraživanje i stvaranje te je pogodan za timski rad. Takav rad pogoduje stvaranju kvalitetnih odnosa među učenicima.

Andić (2007) prema UNESCO (2001) iznosi zadatke koji se mogu konkretizirati na otvorenim prostorima, a neki od njih su: razvijanje stavova i ponašanja putem pobuđivanja učeničke znatiželje, pružanje učenicima iskustava uživanja u otkrivanju komponenata vlastitog zavičaja/okoliša, stjecanje znanja putem razvijanja boljeg razumijevanja prirode problema o kojima se diskutira u učionici i u knjigama.

3. ZAVIČAJNA NASTAVA

Načelo životne blizine ili zavičajnosti jedno je od temeljnih načela u nastavi Prirode i društva. Učenici upoznaju svoj zavičaj, odnosno sadržaje koji su njima prostorno i vremenski bliski. Ti sadržaji protežu se kroz cjelokupno obrazovanje. Basta i Mesić (2008) ističu da zavičajnost najviše dolazi do izražaja u trećem razredu jer se tada pojam zavičaja definira kao prostor zavičajne regije učenika (županije) i kao geografsko – gospodarska cjelina u kojoj učenik živi.

De Zan (2005) navodi da se principom zavičajnosti ostvaruju poznata didaktička pravila od poznatoga prema nepoznatom, od bližega prema daljem, od jednostavnoga prema složenom i od lakšeg prema težem. Upravo prema ovim pravilima provodi se nastava Prirode i društva u primarnom obrazovanju.

U prvom razredu učenici upoznaju prostor svoga doma i škole te imenuju mjesto u kojem žive. U drugom razredu se znanje nadograđuje pa učenici uče o svome mjestu nešto više – upoznaju zavičaj kroz godišnja doba te upoznaju vode u zavičaju. U trećem razredu proučava se širi zavičaj i nadopunjuje se prethodno stečeno znanje. Uči se o županiji, izgledu zavičaja, vodama zavičaja, podneblju, o gospodarstvu i o zavičaju u prošlosti. U četvrtom razredu nastavni sadržaji se proširuju i upoznaje se domovina Republika Hrvatska. Primjećuje se da se sukladno učenikovo dobi, proširuje i sadržajno dopunjuje znanje o zavičaju. (Basta i Mesić, 2008).

Urošević i Urošević – Hušak (2012) navode da je bitno da učenici u upoznavanje svijeta krenu s kvalitetnim spoznajama o vlastitom zavičaju kako bi se što bolje pripremili za europsku budućnost.

„Interkulturalno obrazovanje traži od nastavnika iskorak iz standardnih oblika poučavanja, nove oblike rada i nova metodička oruđa, prvenstveno timski rad uz poticanje individualnih interesa i talenata, interaktivno učenje, multimedijalnost, eksperimentiranje, integriranu nastavu i terenski rad.“ (Urošević, Urošević – Hušak 2012, str. 130).

Borić i Škugor (2012) ističu da učenici u izvanučioničkoj istraživačkoj nastavi imaju mogućnost povezivanja nastavnih sadržaja i stvarnog života te razvijaju kreativnost. Nudi im se više oblika učenja koji pozitivno utječu na njihov emocionalni razvoj.

4. TUROPOLJE – PROSTORNE ZNAČAJKE I POVIJESNI RAZVOJ

4.1. Prostorne značajke i geografski položaj

Drvodelić (1999) opisuje prostor Turopolja kao plodnu nizinu koja se prostire južno od Zagreba te je omeđena rijekom Savom na desnoj, sjeveroistočnoj strani i doseže sve do Vukomeričkih gorica na jugozapadnoj strani. Posebnost ovoga kraja je Turopoljski lug. To je prostrana šuma koja je prostire sve od sela Kuće koje se nalaze s desne obale rijeke Odre pa sve do Peščenice i Lekenika. O Turopoljskom lugu se pisalo još 1249. i 1255. godine kada je nosio prvotni naziv Velika šuma. Velika važnost Turopoljskog luga utjecala je da je on još i danas simbol ponosa Turopoljaca.

Turopoljski lug je velika površina prekrivena šumom. Obuhvaća 3 348 hektara zemlje. Nalazi se između željezničke pruge Zagreb – Sisak i rijeke Odre. Matković Mikulčić (2010) u knjizi *Drvo – hrast Turopolja* navodi da je od 12. svibnja 2003. djelomično zaštićeno područje. U šumama prevladava hrast lužnjak. Budući da je takva šuma pogodovala življenju svinja, u šumama se uzgaja posebna pasmina svinja – turopoljska svinja koja se hrani žirom.

„Hrastove su šume mjesta koja pružaju sklonište, hranu i uvjete za reprodukciju brojnih biljnih i životinjskih vrsta. Svaki hrast svojim drvenim tkivom (korom), lišćem, sokovima ili plodom (žirom) hrani, a svojim korijenjem, deblom, granama i humusom koji stvara pridonosi održavanju brojnih vrsta ptica, kukaca, kornjaša, gusjenica, pauka, leptira, šišmiša koji u njemu nalaze svoje stanište.“ (Matković Mikulčić 2010, str. 29).

4.2. Povijesni razvoj

Prvotno nazivlje Turopolja bilo je Plemenita općina turopoljska čiji prvi pisani dokument seže u 13. stoljeće. Đikić, Jurić i Kos (2002) navode da je 1225. godine kralj Bela III. (IV.) dao odabranim obiteljima stalež plemića. Plemenitoj općini turopoljskoj dodijeljene su šume Turopoljskog luga koje su Turopoljcima donosile velike prihode te su ih čuvali i održavali.

Turopolje ili Turovo polje dobilo je ime po europskom bizonu – govedu tur koje je obitavalo u turopoljskim šumama jer su mu pružale izuzetno povoljno stanište: „Ono ujedno svjedoči o postojanju dubokih naplavina hrastovih šuma koje su do najnovijeg doba prekrivale veći dio Turopolja.“ (Đikić, Jurić, Kos, 2002, str. 15). Đikić i sur. (2002) navode da je govedo tur nestalo u 17. stoljeću zbog toga što su ga ljudi lovili, ali su se i krčile šume.

Turopolje se sve do 16. stoljeća naziva Zagrebačko polje (*Campus Zagradiensis*). (Matković Mikulčić, Bukovec, 1999).

Slika 1. Govedo tur

Izvor: https://www.google.com/search?q=govedo+tur&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUK Ewilm-q0x_naAhWDDuwKHd4BA50Q_AUICigB&biw=1366&bih=662#imgsrc=Q738QW7mo_dz7M: (5.5.2018.)

U 15. i 16. stoljeću Turopoljem haraju Turci. Kao obrana od Turaka sagrađena je drvena utvrda u Lukavcu. Bila je uništena i Turopoljci su dugo vremena bili bez nje, ali im je ipak vraćena 1553. nakon dugogodišnjeg i iscrpnog sudovanja. Početkom 18. stoljeća sagrađio se zidani Lukavec – grad.¹

Ljudi su se nekada u Turopolju bavili različitim zanimanjima. Postojala je podjela na muške i ženske poslove. Muški poslovi su bili: čuvanje goveda i svinja, obrađivanje zemlje i izrada predmeta od različitih materijala. Žene su se bavile radom u vrtu i u poljima te kuhale. Djeca su čuvala sitnu perad.²

---

¹Izvor: http://turopolje.hr/wp-content/uploads/2017/01/2010_kratkapovijestPOTa-min.pdf (5.6.2018.)

² Izvor: intervju s gospodinom Stjepanom Šipušićem (umirovljeni učitelj, kronolog, turistički vodič i predsjednik Kluba umirovljenih školnika Grada Velika Gorica)

5. PROSTORNI RESURSI TUROPOLJA U FUNKCIJI IZVANUČIONIČKE NASTAVE

5.1. Flora i fauna

Najveću posebnost turopoljske flore čine šume hrasta lužnjaka i običnog graba. Matković Mikulčić i Bukovec (1999) u monografiji *Velika Gorica* navode da se ove vrste prostiru uz naplavna područja rijeke Save, ali i izvan poplavljenih područja. Uvjeti za poljoprivredu, kao i lov privukli su ljude iz različitih krajeva. Još od davnina ovdje su stanovali ljudi koji su mijenjali turopoljski kraj. Krčili su šume kako bi stvorili povoljne površine za poljodjelstvo i stočarstvo. Od drva su radili specifične turopoljske hiže (kuće) koje i dan danas krase ovaj kraj. Budući da je čovjek priredio prirodu onako kako odgovara brojnim biljnim vrstama, a uz to u zemlji je bilo dovoljno podzemne vode, Turopolje su krasile šarolike livade. Danas, uz pojavu industrijalizacije, osiromašivanjem šuma, zagađivanjem okoliša različitim umjetnim gnojivima i melioracijom močvara strahuje se od izumiranja pojedinih biljnih vrsta što bi dovelo do osiromašjenja flore. (Turopolje – svijet koji nestaje, Muzej Turopolja prema izložbi Kučinić, M., Baltić, M., Grbac, I., Holcer, D., Vuković, M. 1997 – 1998)

„Flora Turopolja broji nešto više od 450 vrsta. (...) Među najčešće florne elemente turopoljskog područja pripadaju: hrast lužnjak, hrast kitnjak, grab, obična vrba, lijeska, bazga, topola, crna joha, trnina, visibaba, kaljužnica, mrazovac, obični jaglac, vigansko perje, rogoz, ivančica, sit, drhtavi šaš, lopoč, svibovina i divlja ruža.“
(Turopolje – svijet koji nestaje, Muzej Turopolja prema izložbi Kučinić, M., Baltić, M., Grbac, I., Holcer, D., Vuković, M. 1997 – 1998)

Većina močvarne i vodene vegetacije nalazi se uz tokove rijeka Save i Odre. Na nekim dijelovima mogu se pronaći i zaštićene vrste: „Tako na nekim od iskrčenih proplanka možemo pronaći i neke od ugroženih biljaka kao što su kockavica, vodoljub, mali zimzelen i drijemovac.“³

---

³ Izvor: <http://www.kronikevg.com/foto-prapovijesna-suma-u-srcu-turopolja/> (10.5.2018.)

U ovome poglavlju bitno je spomenuti livade. Livadne trave su posebnost koja bi se mogla promatrati kao zasebna cjelina. Drvodelić (1999) navodi da su močvarne, vlažne šume u Turopoljskom lugu nastale krčenjem šuma i odvodnjom početkom 19. stoljeća. Bile su sačuvane do sedamdesetih i osamdesetih godina kada ih se pokušalo ponovno pošumiti. Cijeli Turopoljski lug prožet je močvarnim livadama, pašnjacima i obrađenim poljima.

Najpoznatija životinja u Turopolju je već spomenuta u radu, a to je turopoljska svinja: „Turopoljska svinja prepoznatljiva je po svojoj dužoj kovrčavoj dlaci i duguljastom obliku tijela i glave, otporna je na vremenske uvjete i zato je pogodna za uzgoj na otvorenom u šumi. Posebnost u prehrani Turopoljske svinje predstavlja upravo hrast, odnosno njegov plod žir.“⁴

Dikić i sur. (2002) navode da je turopoljska svinja nastala u VI. stoljeću i zbog toga spada u jednu od najstarijih europskih pasmina svinja.

Vnućec (2012) navodi da je širenju turopoljskih svinja pogodio nekadašnji način hranidbe koji se zasnivao na ispaši i završnom hranjenju s kukuruzom. Hrast lužnjak i močvarne livade su također povoljno djelovale na razvoj svinjogojstva. Osim žirom i ispašom, svinje su se hranile i ličinkama i gujavicama. Prostori na kojima su se držale svinje u šumi, nazivali su se „stanci“, a glavne u „stancima“ su bile krmače koje su branile svoj teritorij.⁵

Valja spomenuti i hrvatskog posavca u narodu zvanog posavski konj. Otporna vrsta konja koje još možemo vidjeti na području Turopolja i oko Siska. Zaštićena su vrsta i nema ih još puno. Njihova važnost u prošlosti bila je neizmjereno velika. U gospodarskom smislu služili su za vuču brodova pri prijevozu robe, a danas isključivo za proizvodnju konjetine. Današnji se hrvatski posavac ipak razlikuje od onog izvornog oblika te vrste (Horvath, 2002:2003).

Božić (2015) navodi da se posljednjih nekoliko desetljeća povećao broj uzgajivača posavca.

---

⁴ Izvor: <http://www.kronikevg.com/foto-prapovijesna-suma-u-srcu-turopolja/> (5.5.2018)

⁵ Izvor: <http://turopolje.hr/turopoljska-svinja/o-turopoljskoj-svinji/turopoljska-svinja-nekad-i-danas/> (5.5.2018.)

Turopoljska fauna je u zadnja dva desetljeća postala predmetom istraživanja. Razlog tome je blizina grada Zagreba, ali i zanimljivosti karakteristične upravo za ovaj kraj. Fauna leptira broji oko 400 vrsta, a najpoznatiji su: lastin rep, prugasto jedarce, uskrsni leptir i dr. Što se tiče ribljih vrsta, najvažnija rijeka Turopolja je rijeka Odra s pritocima Lomnicom, Lekenikom i Bunom. U Odri se nalaze 22 vrste riba, a u rijeci Savi (na tom području) 13 vrsta. Poznati su: štika, grgeč, som i smuđ. Crnooka deverika je najugroženija riba na ovom području.

„Sve autohtone vrste su klasificirane prema međunarodnim IUCN kategorijama ugroženosti. Jedna od svakako najugroženijih je crnooka deverika, izumrla vrsta u Sloveniji, čije je održavanje u ovom području dokaz još uvijek dobre kvalitete vode Odre i njenih pritoka.“ (Turopolje – svijet koji nestaje, Muzej Turopolja prema izložbi Kučinić, M., Baltić, M., Grbac, I., Holcer, D., Vuković, M. 1997 – 1998)

Kako bi se održala prirodna ravnoteža ovog područja, rijeka Odra je redovito podvrgnuta plavljenju. To doprinosi skupljanju riba i mriješćenju tijekom proljetnih mjeseci. Turopoljske šume pružaju povoljna staništa za brojne vodozemce i gmazove. Posebno bogatstvo čine vodozemci. Od 17 vrsta vodozemaca poznatiji je šareni daždevnjak čija je brojnost u svijetu sve manja. Uz njega tu još žive mali, planinski i veliki vodenjak. Žuti mukač i crveni mukač su hibridne vrste koje se nalaze u posebnom hibridnom pojasu turopoljskih šuma. Od smeđih žaba, u Turopolju se nalaze močvarna, šumska i livadna žaba. Zelene žabe koje se ovdje nalaze su mala i velika zelena žaba te hibrid nastao križanjem ovih dviju vrsta – *Rana kl. esculenta*. Zanimljivo je da je zelena žaba u vrijeme parenja plave boje. Nju bi se moglo vidjeti u potpuno prirodnome, izvornome okruženju u barama unutar šuma Turopoljskog luga, no ne ide se gledati zbog prevelike izoliranosti i neprohodnosti. Močvarna područja i zakrčenost šumom otežavaju hodanje po ovakvom tlu. Nešto manju brojnost od vodozemaca imaju gmazovi, tek 10 vrsta (Turopolje – svijet koji nestaje, Muzej Turopolja prema izložbi Kučinić, M., Baltić, M., Grbac, I., Holcer, D., Vuković, M. 1997 – 1998).

„Od pet vrsta zmija najbrojnija je bjelouška, a znatno je rjeđa ribarica. Obje vrste žive uz vodu. Jedina otrovnica u Turopolju je riđovka, sve rjeđa zmija Europe. Ovdje ju nalazimo u dvije forme – uobičajeno šareno obojenu i tamno, gotovo crno obojenu. To je vrlo zanimljivo jer je Turopolje nizinski kraj. Crna forma u Europi najčešće dolazi na većim nadmorskim visinama.“

(Turopolje – svijet koji nestaje, Muzej Turopolja prema izložbi Kučinić, M., Baltić, M., Grbac, I., Holcer, D., Vuković, M. 1997 – 1998)

Sljepić, livadna gušterica, zelembać i zidna gušterica su četiri vrste guštera u Turopolju. Barska kornjača prevladava uz rijeku Odru i uz druge vode (Turopolje – svijet koji nestaje, Muzej Turopolja prema izložbi Kučinić, M., Baltić, M., Grbac, I., Holcer, D., Vuković, M. 1997 – 1998).

Broj ptica u Turopolju svodi se na 220 vrsta, među njima su i one koje su u Europi već izumrle. Za održavanje ekološke ravnoteže vrlo su važne ptice dupljašice: crna i siva žuna te srednji i veliki djetlić. Ptice poput crne rode, štekavca te orla kliktaša grade tu svoja gnijezda. Na livadama se zimi može čuti glasanje ždralova i divljih gusaka. (Turopolje – svijet koji nestaje, Muzej Turopolja prema izložbi Kučinić, M., Baltić, M., Grbac, I., Holcer, D., Vuković, M. 1997 – 1998)

Kada se govori o sisavcima, valja spomenuti da u turopoljskom kraju više nema vukova, ali ima kune zlatice i bjelice, divlje mačke, jazavca, lasice i lisice, srne, jelena, vjeverice i puha. Vjeverica i puh se nalaze u hrastovom drveću. U starim stablima se nalaze i šišmiši. Od sitnijih sisavaca ovdje prevladava poljski miš, žutogrli šumski miš i dr. U šumama se nalaze i divlje svinje, ali i turopoljska svinja o kojoj je prethodno rečeno nešto više. Ovdje živi i jež koji je sve ugroženiji. Na livadi žive krtica, šumski miš te livadna i poljska voluharica. Vidra se može vidjeti na rijeci Odri, kao i europski dabar uz pritoku Lonje u šumi Žutici. (Turopolje – svijet koji nestaje, Muzej Turopolja prema izložbi Kučinić, M., Baltić, M., Grbac, I., Holcer, D., Vuković, M. 1997 – 1998)

5.2. Hidrografija i reljef

Turopolje je najvećim dijelom obilježeno nizinskim reljefom. Rijeke koje prolaze Turopoljem su Sava i Odra te riječica Lomnica. Neki od potoka su: Koranec, Buna (kanal), Lekenički potok, Lomnica (kanal), Želin, Ribnica i Kosnica. U Turopolju, naročito Turopoljskom lugu ima mnoštvo bara, močvara i jezera (Drvodelić, 1999).

Drvodelić (1999) navodi problem Turopoljskog luga, a to je sušenje hrasta lužnjaka.

„Promjene hidrološkog režima uzrokuju razne probleme, bilo da se radi o sušnom razdoblju kada pada razina podzemnih voda, i korijen stabla je nedovoljno opskrbljen vodom, ili pak velike količine oborina izazivaju površinsko zamočvarivanje koje dovodi do hipoksije, odnosno manjka kisika, koja opet uzrokuje sušenje stabala.“⁶

Uz nizinski dio Turopolja, približavajući se Vukomeričkim goricama, reljef postaje brdovit s izrazitim šumskim i vinogradarskim predjelima. (Đikić i sur., 2002). Matković Mikulčić i Bukovec (1999) navode da je prirodni tok rijeke Save izmijenjen.

S obzirom na provedene regulacije toka Save u zadnjih stotinu godina, presijecanje meandara, utvrđivanje i povremeno produbljivanje korita, gradnju nasipa, kao i s obzirom na izgradnju objekata obrane od poplava (kanal Sava – Odra – Sava), prirodni je mehanizam savskih voda izmijenjen.“ (Matković Mikulčić, Bukovec, 1999, str. 37).

5.3. Kulturno – povijesne znamenitosti

Turopolje ima bogatu riznicu kulturno – povijesnih spomenika. U nastavku će biti navedeni neki od njih koji se smatraju značajnim s aspekta ostvarivanja izvanučioničke nastave. Muzej Turopolja sa svojom bogatom riznicom očuvanih turopoljskih običaja i predmeta kojima su se koristili stari Turopoljci, dvorac Lukavec koji ispod svoje ljepote krije udarce od napada Turaka, arheološko nalazište Andautonija u Šćitarjevu koje svjedoči o postojanju rimskog grada, kurije Modić – Bedeković u Donjoj Lomnici i Alapić u Vukovini kao primjer izvorne stambene gradnje imućnih ljudi u Turopolju, Krčka vrata u Turopoljskom lugu kao spomenik ljudskom radu te sakralno graditeljstvo.

MUZEJ TUROPOLJA

Muzej Turopolja smjestio se u središtu Velike Gorice. Osnovan je 1960. godine. U muzeju je sačuvano kulturno nasljeđe Turopolja, ali i Vukomeričkih gorica, Pokuplja i Posavine. U njemu je sadržano 3 500 predmeta koji se nalaze na katu i podijeljeni su na arheološku, etnografsku i kulturno – povijesnu zbirku. (Matković Mikulčić, Bukovec, 1999).

---

⁶ Izvor: <http://www.inet.hr/~ddrvodel/TUrtlug/lugtur3.html#Karakteristike> (6.6.2018.)

Posjetom muzeju saznaje se čime su se bavili Turopoljci, kako su se odijevali i kako su im bile uređene kuće.

Slika 2. Muzej Turopolja
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Slika 3. Tradicijske turopoljske nošnje
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Slika 4. Stroj za šivanje
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

GRAD LUKAVEC

Stari grad Lukavec nalazi se u istoimenom mjestu u blizini Velike Gorice. Prvi put se u pisanim izvorima spominje 1256., no ne zna se točna godina njegove izgradnje. To je bila jedina obrambena utvrda u Turopolju koja je izgrađena radi obrane od Turaka. Matković Mikulčić (2010) navodi da je Lukavec grad podignut u obliku renesansnog kaštela, opkoljen vodom, s kulama za bočnu obranu, puškarnicama i visokim ulaznim tornjem. Za vrijeme Plemenite općine turopoljske bio je mjesto biranja župana. Prvotno je bio sagrađen od hrasta.

„Na ulaznoj strani grada, uz sjeveroistočni badem, otkriveni su ostaci hrastovih palisada⁷ prepreka od zašiljenih stupova zabijenih u zemlju i šiljatih drvenih kosnika, koji su zajedno činili obrambeni pojas staroga grada.“ (Matković Mikulčić, 2010, str. 107).

---

⁷ palisada – čelična ili drvena ograda ili zid različite visine koja se koristi za obranu

Matković Mikulčić i Bukovec (1999) navode da je 1848. godine arhiv Plemenite općine turopoljske premješten u Veliku Goricu u današnji Muzej Turopolja.

Stari grad Lukavec otvoren je za posjetitelje uz prethodnu najavu. Učenici koji pohađaju škole u Turopolju i okolici, redovito ga posjećuju.

Slika 5. Grad Lukavec
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Slika 6. Hrastov panj ispred grada Lukavca
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

ARHEOLOŠKI PARK ANDAUTONIJA

Godine 1994. otvoren je arheološki park Andautonija na kojem posjetitelji mogu vidjeti ostatke antičke urbane prošlosti koji svjedoče o postojanju rimskog grada.

„Arheološkim istraživanjima otkrivene su ceste, gradske ulice, sistem kanalizacije te javne i stambene zgrade. Pronađen je i raznovrstan arheološki materijal: zidne slike s ornamentima kockice mozaika, oruđe, posuđe, staklene posude, brončani nakit, novac careva i razni drugi predmeti za svakodnevnu uporabu.“

(Turistička zajednica grada Velike Gorice, *Kulturna baština Turopolja*, 2009).

Proljeće u Andautoniji poznatije kao *Dani Andaunije* je manifestacija koja se održava zadnji vikend u travnju. Posjetitelji se mogu upoznati s rimskom tradicijom i sudjelovati u brojnim radionicama (odjevanje u rimsku odjeću, kušanje rimske hrane, rimske igre). (Turistička zajednica grada Velike Gorice, *Kulturna baština Turopolja*, 2009).

Slika 7. Ostaci rimskog grada, Ščitarjevo

Izvor: <http://www.tzvg.hr/sadrzaj/pregled/arheoloski-park-andautonija/238?c=27> (10.5.2018.)

KURIJA MODIĆ – BEDEKOVIĆ

Kurija Modić – Bedeković nalazi se u Donjoj Lomnici. Najsačuvanija je kurija u Turopolju. Sagradio ju je Petar Modić 1806. godine i svjedoči o bogatoj povijesti onih koji su u njoj živjeli. „Podni mozaici, peći, stilski namještaj, slike, svjetiljke i porculan svjedoče o bogatoj povijesti ove kurije u čijem su salonu osim turopoljskih plemića, stalni posjetitelji bili i umjetnici i književnici Z. Baloković, F. Lučić, J. Andrić, A. Šenoa i A. G. Matoš.“ (Turistička zajednica grada Velike Gorice, *Kulturna baština Turopolja* 2009).

Matković Mikulčić (2010) opisuje kuriju kao moćnu i otpornu jer je preživjela Napoleonova osvajanja te I. i II. svjetski rat. Odlika joj je jednostavnost gradnje i praktičnost u rasporedu prostora.

Moguć je posjet kuriji. Učenici turopoljskih škola ju redovito obilaze u sklopu izvanučioničke nastave.

Slika 8. Kurija Modić – Bedeković u Donjoj Lomnici
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

KURIJA ALAPIĆ

Matković Mikulčić i Bukovec (1999) navode da je kurija pripadala obitelji Alapić koja je u Hrvatsku došla iz Mađarske. U dijelu kurije se nalazi atelje kipara Mladena Mikulina.

Slika 9. Kurija Alapić u Vukovini
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

VRATA OD KRČA (KRČKA VRATA)

Vrata od krča predstavljaju spomen ljudskom radu. Naime, Turopoljci su bogatstvo šuma čuvali jer su im donosile velike prihode. Isto tako, morali su ih krčiti kako bi stvorili dovoljno obradive površine. Matković Mikulčić (2010) iznosi razlog nastajanja Krčkih vrata kao posljedicu jednog krčenja u Turopoljskom lugu koje je trajalo od 1774. do 1779. godine. Zemlja je nakon toga bila podijeljena na 1 600 jednakih parcela. U čast tom velikom uspjehu podignuta su Vrata od krča na granici krčevine i ostatka šume. Danas su napravljena od betonskih stupova, a prvotno su bili drveni stupovi preko kojih se protezala hrastova greda s natpisom koji govori o ovom pothvatu.

Slika 10. Vrata od krča

Izvor: <http://www.tzvg.hr/sadrzaj/pregled/vrata-od-krca/236?c=27> (5.5.2018.)

KAPELA SVETE BARBARE

Kapela Sv. Barbare nalazi se u Velikoj Mlaci. Najatraktivniji je primjerak drvene sakralne kapele baroknog razdoblja. Maroević (1997) iznosi da kapela Sv. Barbare omogućuje sustavno praćenje dviju faza gradnje do današnjeg izgleda koji je dobiven u poslijebaroknom razdoblju. Na „pristašku“⁸ su urezane brojke 1642. (gradnja kapele) i 1912. (dogradnja trijema). Urezana je i 270 godišnja tradicija turopoljskog tesanja i gradnje u drvu (Maroević, 1997).

Slika 11. Kapela Sv. Barbare

Izvor: <http://www.tzzz.hr/mjesta/velika-gorica/drvene-ljepotice/> (6.5.2018.)

⁸ pristašek – prigraden ulaz drvenih kuća, trijem

KAPELA RANJENOG ISUSA

Kapela Ranjenog Isusa nalazi se na osami usred Pleškog polja. Kapela današnjeg izgleda, podignuta je 1896. godine. Matković Mikulčić (2010) opisuje kapelu ovako:

„Građena je od hrastovih planjki sa zanimljivo riješenim pročeljem. Blago isturen toranj – zvonik oslanja se na dva stupa trijema i uzdiže visoko nad krovom. Stupovi trijema su izrezbareni, a krajevi dasaka koje zatvaraju zabat ispiljene su u obliku kišnih kapi“ (Matković Mikulčić, 2010, str. 84).

Slika 12. Kapela Ranjenog Isusa
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

KAPELA SV. IVANA KRSTITELJA

Kapela sv. Ivana Krstitelja nalazi se u Buševcu. Prvi put se spominje 1668. godine. Pretpostavlja se da se postojala i ranije. Prvotno se zvala kapela sv. Apostola. To je barokna građevina sa svim obilježjima starog turopoljskog drvenog graditeljstva. Matković Mikulčić (2010) navodi da su kapelu sagradile, opremile i o njoj se brinule plemenitaške turopoljske obitelji iz Buševca. U njezinom unutrašnjem prostoru ističe se barokni oltar:

„...barokni oltar s kraja 17. stoljeća pokraj posverustičnog slikarstva sačuvanog još na svodu i stijenama svetišta iz sredine 18. stoljeća. (...) Opsežni konzervatorsko – restauratorski radovi na konstrukciji crkve i njene unutrašnjosti vraćaju joj postepeno izvorni sjaj“ (Matković Mikulčić, 2010, str. 76).

Slika 13. Kapela sv. Ivana Krstitelja
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

5.4. Ustanove

Kulturne ustanove u Turopolju su: Pučko otvoreno učilište Velika Gorica, Galerija Galženica, Muzej Turopolja, Gradska knjižnica Velika Gorica (dvije lokacije: Središnja knjižnica i Područna knjižnica Galženica). Navedene ustanove nalaze se u gradu Velika Gorica.⁹

Pučko otvoreno učilište osnovano je 1960. godine pod nazivom Narodno sveučilište „Juraj Kokot“. Drago Bukovec u knjizi *Velika Gorica* autora Matković Mikulčić i Bukovec (1999) ističe da je iste godine sveučilištu pripojena i Narodna knjižnica, a 1963. i Kino poduzeće „Prosvjeta“. Tvorili su središte kulturnog života Turopoljaca – tamo su se po prvi put održavali koncerti i izložbe, prvi disco i radio stanice. Početkom šezdesetih godina, organizirane su prve kazališne predstave i priredbe te koncerti. Do danas su se sačuvala neke od navedenih kulturnih djelatnosti – kazališna, galerijska, nakladnička i dr. (Matković Mikulčić, Bukovec, 1999).

⁹ Izvor: <http://www.gorica.hr/kultura/> (5.6.2018.)

Galeriju Galženica Radovan Vuković u knjizi *Velika Gorica* autora Matković Mikulčić i Bukovec (1999) opisuje kao nezaobilazno mjesto kulturne svakodnevice koje je prepoznatljivo kao mjesto bogate umjetničke prezentacije. Navodi da poseban dio galerije čini zbirka umjetnina koji sadrži 60 – ak djela uključujući crteže, skulpture, fotografije i dr.

Gradsku knjižnicu opisuje Ljubica Pernar – Robić u knjizi *Velika Gorica* autora Matković Mikulčić i Bukovec (1999). Navodi da je današnja knjižnica naslijedila Čitaonicu u Velikoj Gorici. 1960. godine, kada je knjižnica sjedinjena s Narodnim sveučilištem „Juraj Kokot“, bilježila je 7 500 svezaka, a 1963. knjižnica je preseljena u Narodno sveučilište Velika Gorica gdje je i danas. (Matković Mikulčić, Bukovec, 1999).

Knjižnica ima dva odjela u kojima se organiziraju razna događanja.

„U oba odjela redovito se organiziraju razna događanja: tribine, susreti s autorima, predstavljanja knjiga, obilježavanje raznih obljetnica, prigodne izložbe i ostale akcije sa ciljem informiranja korisnika i poticanja na kvalitetno druženje s knjigom.“¹⁰

Vrlo važna kulturna ustanova je i Muzej Turopolja o kojem se više može saznati u prethodnom poglavlju.

5.5. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva

OPG Antolčić nalazi se u Velikoj Gorici. To je obiteljski OPG koji djeluje već dugi niz godina i ove godine bilježe 83 godine besprekidnog rada. Bave se pčelarstvom, a uz med imaju i proizvodnju peludi, propolisa, čistog pčelinjeg voska i matične mliječi te uzgajaju selekcionirane matice.¹¹

OPG Željka Radočaj nalazi se u Velikoj Gorici. Bave se proizvodnjom jabuka iz ekološkog voćnjaka. Sorta jabuka je gold rush.¹²

OPG Zdenka Dodig nalazi se također u Velikoj Gorici, točnije u Gradićima. Bave se proizvodnjom voća, povrća i prerađevina.¹³

---

¹⁰ Izvor: <http://www.tzvg.hr/sadrzaj/pregled/kulturne-ustanove/223?c=13> (5.6.2018.)

¹¹ Izvor: http://www.antolcic-med.com/o_nama.html (8.6.2018.)

¹² Izvor: https://www.finoteka.com/jabuke_sorte_gold_rush_opg_zeljka_radocaj/ (8.6.2018.)

¹³ Izvor: <http://drumtidam.info/vijesti/iz-hrvatske/5658-eko-hrana-zdenka-dodig-ogp> (8.6.2018.)

OPG Anto Jurić smješten je u blizini Velike Gorice, u Velikoj Kosnici. Gospodarstvo se bavi 30 – godišnjim uzgojem i prodajom presadnica. Uzgajaju raznovrsno povrće i steviju.¹⁴

OPG Židanić Mihaljević nalazi se u blizini Velike Gorice, u Šćitarjevu. Od 1997. godine bave se proizvodnjom i prodajom povrća. Osim povrća, bave se i proizvodnjom začinskog bilja te jabuka i bobičastog voća.¹⁵

OPG Prepelice Perečinec nalazi se u Lazini Čičkoj pored Velike Gorice. Bave se proizvodnjom prepelica, jaja od prepelica i svježeg mesa japanskih prepelica. U ponudi se osim navedenog nalazi i tjestenina s jajima japanske prepelice.¹⁶

---

¹⁴ Izvor: <http://opgantojuric.com/> (8.6.2018.)

¹⁵ Izvor: http://opg-zidanic-mihaljevic.hr/?page_id=40 (8.6.2018.)

¹⁶ Izvor: <http://www.prepelica.info/> (8.6.2018.)

6. MOGUĆNOSTI OSTVARENJA SADRŽAJA NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA NA PROSTORU TUROPOLJA

Iz nastavnog plana i programa izdvojene su teme čije bi se provođenje moglo odvijati u prirodi, odnosno izvan učionice. Uz svaku nastavnu temu bit će izdvojena obrazovna postignuća prema Nastavnom planu i programu iz 2006. godine.¹⁷ Uz neke od izdvojenih tema bit će navedeno područje u Turopolju u kojem bi se te teme mogle realizirati i ostvariti cilj.

6.1. 1. razred

U prvom razredu učenici se upoznaju s onim što ih okružuje i što se nalazi u neposrednoj blizini. Budući da se u prvom razredu istražuje neposredna blizina, ove teme se mogu realizirati u bilo kojem vanjskom prostoru promatrajući sadržaje oko sebe. Izdvojene su teme:

- Promet – proučavanje prometnih pravila i poštivanje znakova na putu od kuće do škole i obratno.
- Ponašanje pješaka u prometu – utvrditi sigurno prelaženje preko pješačkog prijelaza te funkciju semafora.
- Put od kuće do škole – znati samostalno i sigurno doći od kuće do škole ovisno o prometnom sredstvu s kojim učenik putuje.
- Zima – u dvorištu škole promatrati promjene u prirodi i razlikovati zimu od drugih godišnjih doba.
- Priroda se budi – proljeće – znati imenovati vjesnike proljeća, pratiti promjene koje se događaju i razlikovati proljeće od drugih godišnjih doba.
- Bliži se ljeto – pratiti promjene u prirodi i povezati ih s utjecajem na život, načelom zavičajnosti doći do zaključka o važnosti pojedinog godišnjeg doba za život ljudi.
- Čistoća okoliša – prepoznati utjecaj čovjeka na okoliš i osvijestiti važnost održavanja čistoće prostora, predmeta i okoliša, npr. uređenje okoliša škole.

---

¹⁷ MZOŠ (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

6.2. 2. razred

U drugom razredu proširuju se znanja o promjeni okoliša s obzirom na godišnja doba i povezuju se sa zavičajem. Upoznaju se kulturne i zdravstvene ustanove zavičaja kao i zanimanja ljudi. U nastavku su navedene nastavne teme, kao i neka obrazovna postignuća koja se mogu povezati s turopoljskim krajem.

- Kultura stanovanja – razlikovati obiteljsku kuću i stambenu zgradu neposrednim proučavanjem ako je to moguće, ustanoviti dijelove stambene zgrade, upoznati kućni red i pravila ponašanja. U Turopolju je ovu nastavnu temu u sklopu izvanučioničke nastave moguće realizirati u centru Velike Gorice, ali u novije vrijeme i u okolnim mjestima zbog izgradnje stanova.
- Zaštita od požara – shvatiti opasnost i štetne posljedice požara, upoznati mjere opreza, naučiti telefonski broj vatrogasne službe i poslati pravilnu poruku o mjestu požara. Na području Turopolja gotovo svako mjesto u kojem se nalazi škola ima Dobrovoljno vatrogasno društvo (DVD) i moguće je organizirati izvanučioničku nastavu u sklopu posjeta DVD – u i dogovoriti susret s vatrogascem koji bi sve ove informacije mogao izložiti učenicima iz vlastitog iskustva.
- Upoznajmo svoje mjesto – ovisno o tome radi li se o selu ili gradu, učenike se može izvesti u šetnju i obići značajne građevine u blizini škole. Ako se radi o školama u centru Velike Gorice (središtu Turopolja) moguća je šetnja do muzeja, bolnice, crkve, suda, općine, pošte i dr. U manjim mjestima također postoji centar u kojem učenici mogu vidjeti crkvu, trgovinu, kuće, vatrogasni dom te često poštu, ljekarnu i manji Dom zdravlja.

- Moj zavičaj – upoznati zavičaj u kojem učenik živi i zamjećivati njegove posebnosti, prepoznati biljke i životinje zavičaja te djelatnost ljudi. U sklopu zavičajne, izvanučioničke nastave moguć je posjet brojnim izletištima kojih je na području Turopolja sve više. Može se izdvojiti izletište Western Ranch Cowboy na kojem učenici imaju priliku upoznati biljke, ali i domaće životinje. Izletište se nalazi u Turopoljskom Markuševcu, malom selu pored Velike Gorice. U sklopu izletišta nalazi se velika livada uz koju se nastavlja šuma te učenici mogu promatrati i imenovati livadne vrste biljaka, proljetnice, ali i šumske biljke. Učeći o biljkama i životinjama zavičaja, valjalo bi posjetiti šumu Turopoljskog luga u kojoj se nalazi bogata riznica biljaka, ali i turopoljskih životinja od kojih bi učenici mogli vidjeti turopoljsku svinju, kosca i konja posavca. Na granici Turopolja, točnije u Vukomeričkim goricama nalazi se izletište Ključić Brdo. Tamo se mogu vidjeti divlje svinje, konji, srne, jeleni, divlje patke, fazani i druge domaće životinje. Na izletištu postoji i restoran i velika livada pa je moguća organizacija poludnevne izvanučioničke nastave. U manjim selima Turopolja, učenici mogu prošetati selom kako bi vidjeli neke domaće životinje, biljke u vrtu i djelatnost ljudi, iako je domaćih životinja poput krava, svinja i ovaca i u selima Turopolja sve manje.
- Zanimanja ljudi – upoznati različita zanimanja u neposrednom okruženju. U gradu Velikoj Gorici učenici mogu posjetiti policiju, vatrogasce, poštu, trgovinu, postolarsku radionicu i sl., te se tako upoznati sa zanimanjima u svom okruženju. U selima Turopolja moguće je vidjeti ljude koji se bave poljoprivredom, stočarstvom i ratarstvom. Prema tome, moguć je posjet različitim OPG – ovima i firmama u okruženju škole. U Mraclinu se može posjetiti firma KOVA koja se bavi izradom stambenih kontejnera, konstrukcija od različitih materijala te opremom za dječja igrališta. PPS Galeković je firma, također u Mraclinu, koja se bavi proizvodnjom parketa, podova i stolarije. Učeći o zanimanjima ljudi, valjalo bi ju posjetiti, ali i kasnije kada se učenici upoznaju s industrijom.

- Kulturne ustanove – upoznati i razlikovati kulturne ustanove u zavičaju i znati njihovu osnovnu namjenu. U Velikoj Gorici je moguć posjet muzeju, Pučkom otvorenom učilištu u sklopu kojeg se nalazi kino i kazalište, gradskoj knjižnici te galeriji u kojoj se održavaju izložbe.
- Vode u zavičaju – upoznati vode zavičaja i usporediti ih s ostalim vrstama voda – stajaćice, tekućice i more. Iz velikogoričkih škola moguć je odlazak do rijeka i potoka u blizini te lokvi, bara, močvara i jezera. Neke od voda u Turopolju su jezero Čiče, rijeke Odra i Lomnica te potoci Buna u Buševcu, Želin, Ribnica i Kosnica. Lokve i bare obitavaju u šumama Turopoljskog luga, ali ih nije moguće posjetiti zbog teške prohodnosti, zakrčenosti i vlažnog tla.
- Prometni znakovi – upoznati prometne znakove u blizini škole, prošetati ulicama i sigurno se kretati prometnicama.
- Putujemo – razlikovati autobusni i željeznički kolodvor, zračnu i brodsku luku. Autobusni kolodvor se nalazi u centru Velike Gorice. U blizini je i zračna luka – Međunarodna zračna luka Zagreb „Franjo Tuđman“. Moguće je dogovoriti posjet zračnoj luci čiji organizirani obilazak traje cca 1 sat i cijena je 20 kn po osobi.¹⁸
- Jesen u zavičaju – primjetiti promjene u prirodi, razlikovati listopadno i zimzeleno (vazdazeleno) drveće. Ovu nastavnu temu moguće je realizirati u dvorištu škole ili obližoj šumi.
- Zima u zavičaju – uočiti glavna obilježja zime u zavičaju te utjecaj zime na izgled biljaka, životinje i djelatnost ljudi. Ova nastavna jedinica također se može realizirati u dvorištu škole – npr. promatrajući ogoljena stabla, neprisutnost ptica i dr.
- Proljeće u zavičaju – uočiti glavna obilježja proljeća u neposrednom okruženju, npr. u školskom dvorištu, vrtu, voćnjaku i sl.
- Ljeto u zavičaju – povezati utjecaj vremenskih promjena na biljni i životinjski svijet te djelatnost ljudi, npr. promatranje polja...

---

¹⁸ Izvor: <http://www.zagreb-airport.hr/putnici/u-zracnoj-luci/obilasci-zracne-luke/191> (8.6.2018.)

- Zaštita i čuvanje okoliša – razumjeti utjecaj čovjeka na okoliš, razlikovati otpad od smeća i razvrstavati ga u odgovarajuće spremnike. Na području Turopolja moguće je posjetiti reciklažno dvorište u Mraclinu gdje učenici mogu promatrati kako se odvaja otpad i kamo on kasnije odlazi. Moguće je otići i u dvorište škole gdje se nalaze kontejneri za odvajanje otpada.

6.3. 3. razred

U trećem razredu se upoznaje širi zavičaj. U nastavku su navedene nastavne teme, neka obrazovna postignuća i njihova primjenjivost u turopoljskom kraju.

- Strane svijeta – odrediti glavne i sporedne strane svijeta, imenovati strane svijeta na kojima Sunce izlazi i zalazi i prema tome se snalaziti u prostoru. Ova tema se može odraditi izvan učionice. Ujutro se može promatrati izlazak Sunca i pratiti njegova kretanja.
- Stajalište i obzor – odrediti stajalište i obzor, snalaziti se pomoću kompasa, uz pomoću Sunca ili drugih znakova u prirodi. S učenicima se može otići u prirodu i promatrati godove panja pa prema gušćim godovima odrediti da se radi o sjevernoj strani te prema mahovini koja je češća na sjevernoj strani i po kori stabla koje je hrapavije na sjevernoj strani i dr.

Posjetom škole u Rakitovcu može se vidjeti hrast star 112 – 115 godina koji se nalazi u školskom dvorištu. U razgovoru s učiteljem saznalo se da im je hrast važan i da je maksimalno iskorišten u nastavi. Ispod njega se nalaze stolovi i klupe pa se nastava nerijetko odvija upravo ispod njega. Na njemu učenici proučavaju i istražuju nove činjenice. Ove godine je napravljen i pregled hrasta kako bi se utvrdilo njegovo stanje koje je još uvijek dobro.

Slika 14. Hrast u Rakitovcu
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

- Izgled zavičaja – brežuljkasti zavičaj – upoznati izgled i posebnosti zavičajne regije, uočiti tipičnosti naselja, prikupljati i istraživati nove podatke o zavičajnoj regiji. Promatrati raspodjelu kuća u selu, mala sela imaju raštrkane kuće po brežuljcima i gospodarske zgrade oko kuća (kokošinjac, svinjac i dr.). Približavajući se centru Velike Gorice sela postaju zbijena i izduženog oblika. Kuće su smještene uz glavnu cestu koja prolazi selom, a iza kuća se nalaze polja.
- Vode zavičaja – razlikovati vode stajačice od voda tekućica, imenovati vode u zavičaju i prepoznati najpoznatije biljke i životinje u vodama. U Turopolju je glavna rijeka Odra do koje se može doći i proučiti njezin tok te naučiti o životinjskom svijetu u njoj (npr. štika). Nadalje, u vodama stajačicama učenici mogu vidjeti lopoč, lokvanj, trsku, rogoz (dobra je prohodnost do jezera Čiče), a od životinja rodu, divlju patku i dr., ali ne mogu vidjeti močvaru koja je zakrčena u središtu Turopoljskog luga i koja je bogata biljnim i životinjskim svijetom.
- Podneblje, vremenska obilježja zavičajne regije – uočavati, bilježiti i razlikovati vremenske pojave pojedinih godišnjih doba, uočiti međusobnu ovisnost podneblja i životne zajednice, nabrojati tipične biljke i životinje zavičaja. Vremenske pojave se mogu bilježiti na kalendaru za pojedino godišnje doba. Vrijeme se identificira izlaskom iz učionice, promatranjem vremena, mjerenjem i bilježenjem temperature, proučavanjem podneblja i mjerenjem vlažnosti tla. U više navrata valja izaći iz učionice, popisivati biljke i životinje na livadi u pojedinom godišnjem dobu, primijetiti što se događa zimi kada nema biljaka i životinja i sl.

- Gospodarstvene djelatnosti zavičajne regije – upoznati značajne gospodarske djelatnosti zavičaja i razumjeti vezu djelatnosti ljudi s izgledom zavičaja. Turopolje kao brežuljkast kraj nudi promatranje vinograda i polja na svakom povišenom prostoru. Brežuljci okružuju cijelu Veliku Goricu i pružaju učenicima mogućnost promatranja vinove loze, polja kukuruza, ali i voćnjaka s jabukama, šljivama i kruškama koje ima gotovo svaka kuća. Posjet OPG – ovima u Turopolju bio bi od velike koristi. Na području Turopolja ima dosta OPG – ova koji se bave proizvodnjom voća i povrća. Valja izdvojiti pčelarstvo obitelji Antolčić koji se dugi niz godina bave tim poslom. Tamo bi učenici mogli vidjeti kako se radi med. Jedan stacionarni pčelinjak se nalazi u Turopoljskom lugu.¹⁹
- Gospodarstvo i kvaliteta okoliša – razumjeti vezu između djelatnosti ljudi i onečišćenja okoliša te navesti primjere iz zavičaja, predlagati mjere zaštite, upoznati jednu zakonom zaštićenu biljku ili životinju. Zaštićena biljka u Turopolju je kockavica, ujedno i ugrožena biljka. Broj zaštićenih životinja je znatno veći. Valja spomenuti pjegavog daždevnjaka kojeg učenici mogu vidjeti u šumi, žabu žuti mukač i dr. Jednim posjetom šumi učenici bi mogli vidjeti dosta životinja i biljaka te upoznati neke zaštićene i ugrožene.
- Moj zavičaj u prošlosti – upoznati važne kulturnopovijesne spomenike zavičaja, istraživati i povezivati temeljem povijesnih izvora. Turopoljski kraj ima bogatu riznicu kulturno – povijesnih spomenika. U ovome radu postoji posebno poglavlje posvećeno samo nekima od njih. Navedeni su spomenici koje učenici najčešće posjećuju i pomoću njih usvajaju običaje svog zavičaja, njegov izgled u prošlosti i djelatnosti kojima su se ljudi bavili. Riznicu bogate prošlosti čuva Muzej Turopolja.

Posjetom Muzeju Turopolja utvrđeno je što sve učenici mogu tamo vidjeti i naučiti. Na početku se nalaze narodne nošnje i predmeti koji su ukrašavali stanovnike turopoljskog kraja.

---

¹⁹ Izvor: http://www.antolcic-med.com/o_nama.html (13.5.2018.)

Slika 15. Narodne nošnje i ukrasi
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Šetajući dalje muzejom, dolazi se do predmeta koji su Turopoljcima služili pri izradi platna. Tu se nalazi tkalački stan pored kojeg je nalazi pismeni opis obrade lana i konoplje kako bi se dobilo platno. Uz to su izloženi i predmeti koje su koristili pri svakom koraku obrade lana ili konoplje. Prolazeći uz još nekoliko starih, ali očuvanih predmeta dolazi se do serviranog stola za jelo, baš onako kako je to bilo nekada. Nadalje se mogu vidjeti strojevi i alati koji su Turopoljcima služili za različite zanate. Neki od zanata su klobučar ili šeširdija i kovač.

Slika 16. Tkalački stan
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Slika 17. Serviran stol
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Slika 18. Pribor za zanat klobučara ili šeširdije
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Slika 19. Pribor za zanat kovača
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Pred kraj muzeja izloženi su metalni predmeti, oružje, oruđe i keramičke posude.

Slika 20. Keramičke posude
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Sa željom da upoznamo naš zavičaj u prošlosti valjalo bi se uputiti u Etno naselje Novo Čiče u kojem možemo vidjeti predivan prikaz turopoljske prizemnice, kao i u Etno muzej Turopoljska hiža u Donjem Dragonošću.

6.4. 4. razred

U četvrtom razredu počinju se obrađivati teme vezane u Republiku Hrvatsku i tako se polako učenici odmiču od načela zavičajnosti, ali svejedno proširuju znanja koja su stekli upravo na temelju tog načela. Izdvojene su nastavne teme koje bi se mogle izvoditi na otvorenom u sklopu izvanučioničke nastave što znači da uskim dijelom mogu biti povezane i sa zavičajnošću.

- Tlo – uvjet života – razlikovati vrste tla prema boji i izgledu, znati da je najplodnije tlo crnica. Moguće je sakupiti zemlju ispred škole i usporediti je sa zemljom koju je pripremio učitelj iz različitih krajeva Turopolja.
- Život biljke – razlikovati glavne dijelove biljke i razumjeti ulogu glavnih dijelova biljke. Najbolje je posaditi svoju biljku i promatrati ju kroz sve stadije njezinog života. Učeniku bi ta biljka mogla biti i važnija ako ju je sam zasadio i ako se o njoj brinuo i kasnije na toj biljci uočavao njezine sastavne dijelove.
- Život životinja – razlikovati domaće i divlje životinje te životinje prema vrsti prehrane. Moguće je promatrati neke životinje kada se hrane i prema tome

doći do općeg zaključka o prehrani životinje. Moguće je posjetiti OPG-ove koji se bave uzgojem nekih životinja i proizvodnjom proizvoda.

- Travnjak – razumjeti povezanost biljaka i životinja u životnoj zajednici travnjaka, upoznati nekoliko najpoznatijih biljaka i životinja travnjaka. Preporuča se učenike izvesti na travnjak te ih metodom indukcije navoditi na zaključivanje o pojedinoj vrsti na travnjaku. Moguće je isto napraviti i deduktivnim putem, npr. učenici traže biljku sa slike. Postoji niz primjera kako da učenik dobije sliku i nauči ono najbitnije o biljkama i životinjama travnjaka, no budući da se u ovom radu naglasak stavlja na izvanučioničku i zavičajnu nastavu, zaključit će se samo da je jako bitno da se provođenje ove nastavne teme organizira u sklopu izvanučioničke nastave.
- Šuma – razlikovati listopadnu, zimzelenu (vazdazelenu) i mješovitu šumu, upoznati najpoznatije šumske životinje, uočiti razloge ugroženosti životne zajednice i znati da je nestručno ubiranje gljiva i šumskih plodova opasno za život. U Turopolju je šuma mješovita, ali prevladava listopadna pa je promatranjem potrebno utvrditi njene karakteristike i usporediti ih sa znanjima o vazdazelenoj šumi.
- Brežuljkasti krajevi Republike Hrvatske – prirodno – zemljopisni uvjeti, gospodarstvo, naselja i povijesne i kulturne znamenitosti – ove nastavne teme su već obrađene u 3. razredu, a sada se mogu nadograditi.

7. REZULTATI INTERVJUA

U nastavku su navedena pitanja koja su bila postavljena učiteljima. Dobivene su informacije o primjenjivosti načela zavičajnosti u nastavi Prirode i društva, kao i je li ono učiteljima bitno i u kojoj mjeri. Otkrivena su neka mjesta koja bi učitelji posjetili kada bi imali više vremena i više predviđenih sati za zavičajnu nastavu. Svakom učitelju je bilo postavljeno 6 pitanja, iako su im kroz razgovor bila postavljena i potpitanja, a precizniji odgovori na njih bit će izneseni ispod tablice s rezultatima.

Pitanja su bila sljedeća:

1. Koliko često izvodite izvanučioničku nastavu u Prirodi i društvu?
2. Mislite li da biste ju mogli više koristiti? Ako je odgovor da, navedite u kojim nastavnim temama.
3. Koji su prednosti, a koji nedostaci izvanučioničke nastave?
4. Koja mjesta posjećujete na području Turopolja?
5. Na koje načine primjenjujete načelo zavičajnosti u nastavi?
6. Smatrate li radnu bilježnicu „Moj zavičaj“ korisnu u nastavi?

Tablica 1. Rezultati intervjua – odgovori ispitanika²⁰

UČITELJ/ PITANJE	Pitanje 1	Pitanje 2	Pitanje 3	Pitanje 4	Pitanje 5	Pitanje 6
Učitelj 1	Vrlo često.	Da.	Prednost-opuštenost, nedostatak-dosta pripreme.	Sve kult.pov. spomenike, farmu Fiolić, strojobravarstvu radionicu i dr.	U trećem razredu najviše kroz istraživanje.	Da.
Učitelj 2	Često.	Da.	Prednost-opuštenost, nedostatak-dogovor oko prijevoza.	Sve kult.pov. spomenike i OPG-ove blizu škole.	Gledanjem filmova, istraživanjem kulturno – povijesne baštine.	Da..
Učitelj 3	Rijetko.	Da.	Prednost-boravak u prirodi, nedostatak-financije.	Sve kult.pov. spomenike i neke OPG-ove.	Potičem učenike na razgovor s djedovima i bakama o prošlosti.	Da.
Učitelj 4	Često.	Da.	Prednost-priroda, svjež zrak, nedostatak-autobus.	Sve kult.pov. spomenike, turopoljske ljepotice.	Razgledavanjem muzeja i raznim drugim aktivnostima.	Da.
Učitelj 5	Često.	Da.	Prednost-opuštenost, nedostatak-nedostatak vremena.	Sve kult.pov. spomenike i firme, OPG-ove.	Povezivanjem prošlosti sa sadašnjošću koja bez nje ne bi bila ista.	Da.
Učitelj 6	Vrlo često.	Da.	Prednost-boravak u prirodi, nedostatak-nedostatak vremena.	Sve kult.pov. spomenike, OPG, muzeje itd.	Govornjem o tradiciji.	Da.
Učitelj 7	Često.	Da.	Prednost-priroda i izvorna stvarnost, nedostatak-premalo vremena.	Turopoljske ljepotice, muzej, klesarstvo, OPG pčelarstvo itd.	Prikazom tradicijskih predmeta, razgledavanjem grada.	Da.

²⁰ Izvor: vlastito istraživanje, 2018.

Pri odgovoru na prvo pitanje ponuđena su bila tri odgovora: *rijetko* – *često* – *vrlo često*. Učitelji koji su odgovorili vrlo često, objasnili su kako nastavu Prirode i društva općenito vole provoditi na otvorenom. Oba učitelja imaju prostor ispred škole koji je pogodan upravo za nastavu Prirode i društva, ali i ostale predmete. U jednoj školi su spojena dva velika drvena stola i drvene klupe u hladu, ispod hrasta. Učitelj koji je odgovorio *rijetko* objasnio je da nastavu izvan učionice provodi kada mu to dopušta vrijeme i uvjeti. To se obično svede na jednom mjesečno.

Svi učitelji su odgovorili potvrdno na drugo pitanje, odnosno da bi se izvanučionička nastava mogla provoditi češće. Zapravo, učitelji bi htjeli da je tome tako, kao i učenici, ali pretrpanost gradivom im to ne dopušta, kao ni bavljenje zavičajnom nastavom. Satnica koja je određena za poučavanje o zavičajnosti nije dovoljna da se u potpunosti istraži cijelo Turopolje, odnosno dovoljna je samo za upoznavanje kulturnopovijesnih spomenika i usvajanje povijesnih informacija na teorijskoj razini. Jedan učitelj kaže da nemaju dovoljno vremena za sve ono što bi htjeli vidjeti na području Turopolja. „Izvanučioničku nastavu prakticiramo kada god stignemo. Izlazimo van u školsko dvorište, proučavamo biljke i orijentiramo se pomoću mahovine na ovom hrastu. Najbolje je učiti o prirodi u prirodi. Dva puta godišnje idemo na cjelodnevnu ili poludnevnu nastavu. Naravno da bismo trebali češće, ali za to nemamo dovoljno vremena. Dosta blizu imamo prirodna bogatstva – potoke, kanale, rijeke koje ponekad posjećujemo i biciklima.“, kaže jedan učitelj.

Većina učitelja kao nedostatak izvanučioničke nastave navodi to što teško dobiju autobus, ali isto tako priprema izvanučioničke nastave iziskuje puno više vremena. No, to se ne bi trebalo gledati kao nedostatak ako se uzme u obzir cilj i završni uspjeh koji se ostvaruje kod učenika. Prednosti su višestruke – djeca su opuštenija van učionice, sve im je zornije u prirodi, do informacija dolaze induktivnim putem i sami istražuju.

Na pitanje što sve učitelji posjećuju, dobiveni su slični odgovori. Sve škole imaju istu rutu pri obilasku kulturno – povijesnih znamenitosti Turopolja. Većina kreće, ili završava, s Muzejom Turopolja, zatim posjećuju kapelu Ranjenog Isusa, kapelu sv. Barbare, dvorac Lukavec, arheološki park Andautonija te kuriju Modić – Bedeković. Ove znamenitosti posjećuju sve škole. Jedna škola koja je u blizini kurije Alapić, odlazi i tamo, ali ta kurija polako propada. Jedna škola odlazi i u razgledavanje Turopoljskih ljepotica. Sve škole odlaze na neka izletišta – Etno naselje Novo Čiče, Ključić Brdo. Posjećuje se i Etno – muzej Turopoljska hiža u Donjem Dragonošcu. Učitelji s učenicima uglavnom obilaze OPG – ove koji su u blizini njihove škole pa tako obilaze one koji se bave pčelarstvom, uzgojem jagoda i jabuka, klesarstvom i mnoge druge.

U razgovoru se saznalo da će u budućnosti biti moguć posjet u Buševac gdje se sakupljaju stari čardaci i planira se otvoriti Etno selo. Posjetivši to mjesto dobile su se informacije kako je to moguće očekivati već u 6. mjesecu 2018. godine jer se intenzivno radi na preuređenju i obnavljanju sjaja starim čardacima. Za vrijeme posjeta, skupili su se ljudi iz Buševca, podijelili zadatke i uređivali prostorije. U prostorijama se nalaze vrijedni predmeti koji još trebaju pronaći svoje mjesto u ovim prostorijama.

Slika 21. Stari čardaci
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Slika 22. Bunar
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Slika 23. Stari kukuružnjak
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Odgovorima na peto pitanje saznalo se da učitelji žele probuditi svijest učenika o važnosti tradicije i poznavanjem svoga zavičaja i njegove prošlosti. Jedan učitelj je rekao da je sretan ako netko od učenika ima baku ili djeda koji je iz Turopolja pa od njega učenik može saznati neke posebnosti svoga kraja. Navodi da je toga danas sve manje jer se dosta učenika doselilo na ove prostore te njihovi roditelji, kao ni bake ni djedovi ne znaju puno o Turopolju. Stoga je učenicima i teže približiti posebnost i značaj ovog kraja.

Svi učitelji su odgovorili potvrdno na šesto pitanje. Radna bilježnica o kojoj će u nastavku biti više riječi potvrdila je svoj značaj. U turopoljskome kraju je trebalo upravo nešto ovakvo jer ne postoji niti jedna druga bilježnica koja bi se bavila isključivo zavičajem (u kojeg spada i Turopolje).

Proveden je intervju s obojicom autora radne bilježnice „Moj zavičaj“ – Miroslavom Grahovcem i Stjepanom Šipušićem. Radna bilježnica je napisana 2004. godine. Ono što je ponukalo autore na pisanje bilježnice je višegodišnji rad u učiteljskom poslu koji ih je potaknuo na objedinjavanje najbitnijih povijesnih sadržaja zavičaja koji bi olakšali učiteljima pripremu i obradu nastavnih jedinica. Djeci su ponuđeni brojni zanimljivi zadaci koji im pomažu pri usvajanju povijesnih sadržaja zavičajne nastave. Na samom početku kreće se s lentom vremena koju učenici postupno popunjavanju nakon čega se obrađuje povijesno gradivo počev od prapovijesti turopoljskog područja. Onda se prelazi na srednji vijek i prvo spominjanje grada, tada naselja Velike Gorice u 13. stoljeću pa sve do Domovinskog rata. Veća je orijentacija na Plemenitu općinu Turopoljsku – na organizaciju društva i način života. Na kraju radne bilježnice nalaze se naljepnice, karta zavičaja i ono što je vrlo korisno – slaganje makete kurije Modić – Bedeković od kartona.

Radna bilježnica je kreativno osmišljena – ima puno slika, traži bojanje slika, spajanje pojmova pa je učenicima vrlo zanimljivo njezino rješavanje. Pojedini učitelji su preporučili izradu skripte koja bi im pomogla pri realiziranju sadržaja. Iznositi sadržaj o Turopolju nije problem onim učiteljima koji većinu toga znaju jer žive u ovom kraju, ali bi bilo dobro imati neku skriptu kao oslonac i sigurnost. Autori radne bilježnice se slažu s time i kažu da postoji jedna skripta koju bi trebalo doraditi, prilagoditi ju kako učiteljima, tako i učenicima što se planira i napraviti u skorij budućnosti.

8. PRIMJER PISANE PRIPRAVE ZA JEDNODNEVNU IZVANUČIONIČKU NASTAVU

Jednodnevna izvanučiionička nastava zahtijeva mnogo pripreme. Nakon što učitelj u suradnji s učenicima dogovori koje mjesto će posjetiti i objasni im s kojim ciljem, učitelj kreće u izradu pripreme. Da bi učitelj u potpunosti bio siguran u osmišljavanju aktivnosti, mora otići na mjesto koje planira posjetiti i proučiti sve što mu ono pruža. Nakon toga, učitelj kreće u osmišljavanje aktivnosti koje će provoditi s učenicima. Potrebno je predstaviti svoj plan učenicima i roditeljima od kojih je potrebno dobiti pismenu dozvolu za sudjelovanje učenika u izvanučiioničkoj nastavi. Treba im se iznijeti sadržaj u potpunosti i predložiti sve što će se raditi kako na terenu ne bi bilo nejasnoća. S učenicima valja ponoviti pravila ponašanja jer u prirodi nije isto imati sve učenike na okupu kao što je to u razredu.

PISANA PRIPRAVA ZA JEDNODNEVNU IZVANUČIONIČKU NASTAVU

UPOZNAJMO TUROPOLJSKI ŽIVOT

METODIČKI PODACI

Nastavna tema integriranog dana: Upoznajmo turopoljski život

Rzredni odjel: 3.

Nastavni predmet: Priroda i društvo

Nastavne jedinice: Izgled zavičaja, Vode zavičaja, Gospodarstvene djelatnosti zavičajne regije, Moj zavičaj u prošlosti, Snalaženje u prostoru (pomoću znakova u prirodi)

Mjesto izvođenja nastave: Etno naselje „Novo čiče“

Vremensko trajanje nastave: 1 dan izvanučiionička i 1 dan učionička nastava

Međupredmetna povezanost: Hrvatski jezik, Tjelesna i zdravstvena kultura, Likovna kultura

Priroda i društvo: Izgled zavičaja, Gospodarske djelatnosti zavičaja, Vode u zavičaju-vode tekućice i živi svijet u njima (potok), Snalaženje u prostoru (orijentacija u prostoru - pomoću znakova u prirodi, pomoću kompasa), Biljke zavičaja, Životinje gospodarstva

Hrvatski jezik: Pripovijedanje, Izvješćivanje o obavljenom zadatku, Stvaralačko pisanje – sastavak o Turopolju

Likovna kultura: Crtanje, Modeliranje i oblikovanje (izrada kruščića), Izrada plakata

Tjelesna i zdravstvena kultura: Cjelodnevno kretanje

Datum: 21. svibanj 2018.

Oblici rada: frontalni rad, rad u skupinama, rad u paru, individualni rad

Nastavna sredstva i pomagala: nastavni listići, udžbenik, tijesto za kruščić, plakat i materijal za izradu plakata

Literatura za učitelja/icu:

- De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga
- Letina, A., Kisovar Ivanda, T., Nejašmić, I., De Zan, I. (2014). *Naš svijet 3 – udžbenik prirode i društva u trećem razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga
- Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov. N. (2014). *Pogled u svijet 3 – udžbenik prirode i društva za treći razred osnovne škole*. Zagreb: Profil
- katalog za izlete u Etno naselje Novo Čiče

Obrazovne zadaće: upoznati zavičaj u kojem učenici žive, uočiti i usvojiti posebnosti svoga zavičaja (biljke, životinje, običaje, izgled naselja, gospodarske djelatnosti ljudi), ponoviti znanje o vodama tekućicama i stajaćicama te o biljnom i životinjskom svijetu u njima, služiti se znakovima u prirodi kako bi odredili strane svijeta, utvrditi vrstu šume u blizini, prepoznati biljke na livadi i imenovati ih, upoznati se s turopoljskim običajima i nekadašnjim načinom života

Funkcionalne zadaće: razvijati sposobnost promatranja, opisivanja, zaključivanja i istraživanja, osposobiti učenika za snalaženje u vremenu i prostoru prema znakovima iz prirode, utjecati na intenzivniji rad svih organa dišnog, krvožilnog i živčanog sustava čime se utječe na smanjenje potkožnog masnog tkiva, osposobiti učenika za izradu kruščića i primjenjivati ranije stečena znanja i vještine, izraditi kruščiće

Odgojne i socijalne zadaće: poticati rad u skupini, razvijati suradničke odnose, razvijati uvažavanje prema drugima i pomagati, primjenjivati strpljivost i upornost u

radu, paziti na disciplinu i ponašati se sukladno situaciji, razvijati interes i pozitivan stav prema svemu što se uči, razvijati ekološku osviještenost za očuvanje tla i voda te biljnog i životinjskog svijeta u njemu, razvijati ljubav prema zavičaju

TIJEK NASTAVNE DJELATNOSTI IZVANUČIONIČKE NASTAVE

I.DAN

POLAZAK

Polazak iz Velike Gorice u 7:00. Učenici ulaze u autobus i slušaju učitelja/icu koja im još jednom ponavlja kamo idu i što će sve tamo raditi. Ponavlja i pravila ponašanja. Vozeći se autobusom iz centra Velike Gorice učenici imaju zadatak promatrati izgled (tip) naselja u Velikoj Gorici i usporediti ih s izgledom (tipom) naselja u Novom Čiču. Prolazeći kroz plantaže povrća i voćnjake koji se nalaze uz cestu između Velike Gorice i skretanja za Novo Čiče, učenici zaključuju kojom gospodarskom djelatnošću se ti ljudi bave (vrtlarstvo, ratarstvo, voćarstvo).

DOLAZAK NA ODREDIŠTE

Dolaskom u Novo Čiče, učenici izlaze iz autobusa i dolaze u Etno naselje „Novo Čiče“. Sjedaju u šator koji se nalazi na lijevoj strani od ulaza u dvorište. Učitelj/ica postavlja pitanje s početka putovanja, a učenici odgovaraju prema zapažanju. (U Velikog Gorici ima puno stambenih zgrada, a u Novom Čiču nema. Također, ovdje su kuće smještene uz cestu i kuće su sve gušće što se više približavamo centru. U Velikoj Gorici stambene zgrade i kuće su posložene jedna do druge bez razmaka i nema polja kao što ima u Novom Čiču.) Učenike su u šatoru dočekali topli napitci i slano pecivo.

UPOZNAVANJE S ETNO NASELJEM „NOVO ČIČE“

Dolazi vodič ujedno i vlasnik ovog naselja. Govori učenicima o mjestu u kojem se nalaze. Postavlja učenicima potpitanja kako bi i njih uključio u razgovor. Upoznaje učenike sa planom današnjih aktivnosti. Opisuje im što se sve nalazi na ovom mjestu i što će sve kasnije vidjeti, ali i isprobati. Slijedi prezentiranje tamburaških i tradicijskih instrumenata (prim, brač, kontra, bas, samica, dvojnice, gajde, dude...) svim učenicima, a nakon toga se učenici dijele u dvije skupine.

1. skupina

Prva skupina učenika odlazi s vodičem u obilazak unutrašnjosti Etno kuća i razgledavanje zavičajne turopoljske zbirke. Heurističkim razgovorom, vodič potiče učenike na otkrivanje različitih predmeta (neki učenici znaju nazive ako imaju stariju baku ili djeda koji su im nekad o tome pričali ili im pokazali). Razgledavanjem turopoljske „hiže“ prizemnice učenici iznose svoja razmišljanja o nekadašnjem životu. *Zašto se ova kuća zove prizemnica? Što je ovo uz kuću? (Krušna peč.) Kako se nekad živjelo? Je li bilo teže ili lakše nego danas? (Teže.) Zašto?*

Slika 24. „Hiža“ prizemnica i krušna peč pored nje
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Vodič ulazi s grupama od po petero učenika unutra dok ostali ostaju vani i promatraju životinje. Razgovaraju o većini predmeta koji se nalaze u kući.

Kako izgleda serviran stol za jelo? Jeste li prije vidjeli ovakve zdjelice? Što nedostaje ovoj kući? (Sudoper.) Pa kako su oni došli do vode? (Pumpom, bunarom...)

Slika 25. Unutrašnjost „hiže“ prizemnice
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

2. skupina

Dok 1. skupina razgledava „hižu“ prizemnicu, druga skupina se upoznaje s alatom koji se koristio u prošlosti za obradu zemlje (plugovi, drljače, sijačice...) Nakon toga odlaze u kuhinju gdje se nalazi velika krušna peć. Učenicima se prikazuje prezentacija izrade kruha – upoznavanje s mlinom i originalnom krušnom peći. Nakon prezentacije učenici promatraju kako se mijesi i oblikuje kruh, a onda imaju i sami priliku iskušati se u tome. Učenici mijese i oblikuju mali kruščić s izgledom po želji, a nakon toga ga stavljaju u krušnu peć na pečenje. Kada je kruščić pečen, učenici ga prigodno pakiraju i spremaju u torbu. Ova skupina odlazi u razgled životinja. Od životinja naselje ima patke, kokoši, ovde, svinje i zečeve.

Slika 26. Staja sa životinjama
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Dok je 2. skupina u razgledu životinja, prva skupina dolazi mijesiti kruščić.

Kada su obje skupine gotove, idu u razgled kuće u kojoj se nalaze različiti starinski predmeti iz prošlosti.

Slika 27. Narodne nošnje i starinski predmeti
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Slika 28. Mali dnevni boravak s tradicijskim detaljima
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

Nakon razgledavanja slijedi ručak. Potom učenici odlaze pješice do jezera Ježevo. Usput prolaze uz nekadašnji bunar.

Slika 29. Starinski bunar
Snimila: Helena Domjanković, 2018.

JEZERO JEŽEVO

Uz jezero Ježevo nalazi se velika livada. Učenicima se dijele radni listići. Dijeli ih se u 6 skupina po 4 učenika i svaka skupina dobiva istraživački zadatak. (Pripremljene su tri vrste listića što znači da će dvije grupe raditi jednake zadatke).

1. skupina

1. Zaokruži!

Ovo je rijeka / potok / bara / močvara / jezero / lokva. Pripada vodama tekućicama / stajaćicama.

2. Kakva je boja jezera?

---

3. Termometrom izmjeri temperaturu vode u jezeru.

Temperatura: ____ ° C.

4. Prošetaj oko jezera. Opiši zvukove koje čuješ.

---

2. skupina

1. Pozorno slušaj zvukove koji dolaze iz jezera i oko jezera. Zapiši što sve čuješ.

---

2. Prošetaj oko jezera. Probaj pronaći biljke sa slike. Ako ih pronađeš, fotografiraj ih. Budi siguran da su to upravo te biljke.

TRSKA

ROGOZ

PERUNIKA (može biti i žuta)

Fotografiraj još neku biljku koja ti se činila zanimljivom.

3. skupina

1. Pogledaj oko sebe. Vidiš li ljude koji nešto rade? Što oni rade? (Ako ih nema, preskoči ovo pitanje.)

2. Kakav bi turizam mogao biti razvijen (ili je već razvijen) na ovom jezeru?

3. Fotografiraj životinje koje prepoznaješ na slikama, ali i one kojih nema na slikama.

ŽABA

KORNJAČA

PUŽ

DIVLJA GUSKA

DIVLJA PATKA

Učenici za rješavanje listića imaju 15 minuta. Nakon što su se svi okupili, svaka skupina izlaže svoj istraživački listić, a druge skupine pažljivo slušaju i nadopunjuju ih.

ŠETNJA DO ŠUME

Učenici hodaju prema Etno naselju „Novo Čiče“ od kuda su i krenuli. Usput staju u šumi i vode razgovor s učiteljicom. *Gdje se sada nalazimo? (U šumi.) Kakva šuma ovdje prevladava i zašto? (Listopadna jer na nekim stablima čak i nema lišća.)* Učenici se ponovno dijele u skupine u kakvima su bili na jezeru i kreću u istraživanje šume. Učiteljica im dijeli nastavne listiće.

1. skupina

1. Pronađi stablo hrasta. U tablicu upiši tražene podatke.

Kakva je boja kore?	
Kakva je kora na dodir?	
Kakva je boja lista?	
Ima li stablo plod?	
Ima li stablo cvjetove?	

Nacrtaj cvijet ili plod hrasta ovisno o tome što hrast trenutno ima.

Oni učenici koji su brzo gotovi imaju zadatak odabrati nekoliko biljaka za izradu malog herbarija. Biljke spremaju u novinski papir pa u fascikl u torbu. Ovaj zadatak vrijedi za obje skupine.

2. skupina

Pomozi nam da pronađemo pravi put prema Etno naselju „Novo Čiče“. Brzo pronadi južnu stranu jer moramo krenuti prema jugu. Podijelite međusobno zadatke. U paru tražite znakove u prirodi koji bi nam mogli pomoći pronaći pravi put.

Sjetite se kako sve možemo odrediti strane svijeta. Postoji više znakova. Podijelite uloge i svaki par neka traži jedan znak. Kada pronađete neki znak, fotografirajte ga.

(Učenici traže znakove u prirodi – mravinjak, mahovina, panj.)

Učenici se okupljaju oko 2. skupine koja je pronašla smjer juga i svi zajedno odlaze prema Etno naselju.

POVRATAK PREMA ŠKOLI

Učenici se pozdravljaju s vodičem i ulaze u autobus. Slijedi vožnja prema školi.

II. DAN

Nakon obavljenog jednodnevnog izleta, slijedi sažimanje i utvrđivanje gradiva u učionici. Nastavni sadržaj koji su učenici usvojili na jednodnevnom izletu mogu se iskoristiti u različitim predmetima.

Hrvatski jezik – pisanje sastavka

Učenici pišu sastavak o posjeti „Etno naselju Novo Čiče“. Učitelj/ica daje smjernice pisanja i poticajna pitanja. Nekoliko učenikovih radova poslužiti će za plakat koji će raditi kasnije.

Priroda i društvo – izrada plakata o Turopolju

Učenici izrađuju veliki plakat o Turopolju. Budući da su tijekom cijelog izleta fotografirali sadržaje, imaju izrađene fotografije. Podijeljeni su zadaci za svakog učenika – netko je morao nabaviti plakat, netko napisati naslov, netko je prepisao sastavak na papir, netko je lijepio fotografije, netko izrezivao itd. Prije izrade plakata svi su zadaci bili podijeljeni i s prikupljenim materijalima, na satu Likovne kulture, učenicu su napravili plakat.

9. ZAKLJUČAK

Izvanučionička nastava pruža učenicima slobodu koju ne mogu osjetiti u učionici. Sloboda kretanja, usmjerenost na zadatak i istraživački duh doprinose uspješnosti učenja i zainteresiranosti učenika.

Iako se izvanučionička nastava povezuje s izletima i odlaskom na mjesta van školskog dvorišta, ona se odnosi na bilo kakav boravak na otvorenom. Ovakav tip nastavne aktivnosti najučinkovitiji je ako se provodi pri sintetiziranju nastavnog sadržaja, odnosno kada želimo uokviriti znanja iz više nastavnih tema. Kada se izvanučioničkoj nastavi pridruži zavičajna tada dobivamo jednu skladnu cjelinu koja pruža bezbroj mogućnosti. U ovakvoj nastavi koja je prikazana u pripravi, na neki način se mijenjaju uloge učitelja i učenika. Učenici su ti koji istražuju i iznose svoja zapažanja, a učitelj je po tom pitanju slušatelj koji zadržava svoju ulogu učitelja tako što ih motivira i usmjerava na rad.

U Etno naselju „Novo Čiče“ učenici su u izravnom susretu sa prošlošću svog zavičaja. Upoznaju se s načinom života i običajima svoga kraja. Sadržaji koje su učili mogu vidjeti u stvarnosti, a onda kasnije sve to sami prezentirati i izložiti (izrada plakata).

Provedenim intervjuima s učiteljima dobila se informacija da većina učitelja često provodi izvanučioničku nastavu, ali da bi mogli i češće kada bi imali više vremena. Saznalo se da većina škola obilazi ista mjesta na području Turopolja. Obilaze Muzej Turopolja u Velikoj Gorici, kapelu Ranjenog Isusa na Plesu, kapelu sv. Barbare u Velikoj Mlaci, dvorac Lukavec u Lukavcu, arheološki park Andautonija u Šćitarjevu te kuriju Modić – Bedeković u Donjoj Lomnici. Također, ovisno o smještaju škole, učenici obilaze OPG – ove koji se nalaze u blizini škole. Kao moguću destinaciju za izvanučioničku nastavu u budućnosti može se spomenuti Etno selo koje se namjerava urediti u Buševcu. Posjetivši selo dobivene su informacije o mogućem otvorenju u 6. mjesecu 2018. godine za blagdan *Ivanja*.

Velik doprinos zavičajnoj nastavi vidi se u radnoj bilježnici „Moj zavičaj“ koja se koristi u gotovo svim školama na području Turopolja, ali i okolnih zavičaja – Vukomeričkih gorica, Podravine i Posavine, budući da obuhvaća sva četiri zavičajna područja. Radna bilježnica sadrži većinom podatke o Turopolju i njegovoj prošlosti, ali autori u skorijoj budućnosti planiraju dodati više informacija i o ostalim zavičajnim područjima. Predlažu izradu skripte koja bi bila prilagođena posebno učiteljima i posebno učenicima.

10.LITERATURA

KNJIGE I ČASOPISI:

Basta, S., Mesić, D. (2008). Zavičajnost u nastavi Prirode i društva u nižim razredima osnovne škole. U M. Matas, I. Šerbetar, Z. Braičić, A. Tominac (ur.) *Odgoj i obrazovanje između lokalnog i globalnog* (str. 325 – 331). Petrinja: Sveučilište u Zagrebu – Učiteljski fakultet u Zagrebu.

Borić, E., Škugor, A. (2012). Achieving Students' Competencies Through Research-Based Outdoor Science Teaching. *Croatian Journal of Education*. 16 (1), 149 – 164.

Božić, A. (2015). *Posavina turopoljska – općina Orle 1995. – 2015*. Orle:Općina Orle

Božić, A., Sakoman Božić, B. (2016). *MAGNA SILVA Turopoljski lug*. Velika Gorica

De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga

Đikić, M., Jurić, I., Kos, F. (2002). *Turopoljska svinja – autohtona hrvatska pasmina*. Velika Gorica: Plemenita općina turopoljska

Horvath, Š. (2002:2003). *Staro blago novi sjaj*. Zagreb: Barbat

Husanović-Pejnović, D. (2011). *Održivi razvoj i izvanučionička nastava u zavičaju*. Zagreb: Školska knjiga

Letina, A., Kisovar Ivanda, T., Nejašmić, I., De Zan, I. (2014). *Naš svijet 3 – udžbenik prirode i društva u trećem razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga

Lukša, Ž., Žamarija, M., Dragić Runjak, T., Sinković, N. (2014). Terenska nastava prirode i biologije u osnovnoj školi. *Educatio Biologiae*. 1 (1), 69 – 79.

Maroević, I. (1997). *Drvene ljepotice turopoljske*. Velika Gorica: Glasnik Turopolja

Matković Mikulčić, K. (2010). *Hrast – drvo Turopolja*. Velika Gorica: Pučko otvoreno učilište Velika Gorica

Matković Mikulčić, K., Bukovec, D. (1999). monografija *Velika Gorica*. Velika Gorica: Pučko otvoreno učilište Velika Gorica

Muzej Turopolja: Turopolje – svijet koji nestaje, Muzej Turopolja prema izložbi Kučinić, M., Baltić, M., Grbac, I., Holcer, D., Vuković, M. 1997 – 1998

MZOŠ (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

Skok, P. (2002). *Izvanučionička nastava*. Zagreb: Pedagoški servis

Šipušić, S., Grahovac, M. (2004,2018). *Moj zavičaj*. Velika Gorica

Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov. N. (2014). *Pogled u svijet 3 – udžbenik prirode i društva za treći razred osnovne škole*. Zagreb: Profil

Turistička zajednica grada Velike Gorice (2009). *Kulturna baština Turopolja*

Urošević, N., Urošević – Hušak, J. (2012). Tematske rute u zavičajnoj nastavi – istarski književni itinerari. *Metodički obzori* 7. 7 (16), 125 – 139.

katalog za izlete u Etno naselje Novo Čiče

IZVORI S INTERNETA:

Govedo tur.

http://www.google.com/search?q=govedo+tur&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUq0x_naAhWDDuWKHd4BA50Q_AUICigB&biw=1366&bih=662#imgsrc=Q738QW7mo_dz7M (5.5.2018.)

Kronike Velike Gorice. <http://www.kronikevg.com/foto-prapovijesna-suma-u-srcu-turopolja/> (10.5.2018.)

Međunarodna zračna luka Zagreb „Franjo Tuđman“. <http://www.zagreb-airport.hr/putnici/u-zracnoj-luci/obilasci-zracne-luke/191> (8.6.2018.)

Muzej Turopolja. <http://www.muzej-turopolja.hr/index.php/muzej/kulturno-povijesna-zbirka> (13.5.2018.)

OPG Antolčić. http://www.antolcic-med.com/o_nama.html (8.6.2018.)

OPG Dodig. <http://drumtidam.info/vijesti/iz-hrvatske/5658-eko-hrana-zdenka-dodig-ogp> (8.6.2018.)

OPG Jurić. <http://opgantojuric.com/> (8.6.2018.)

OPG Prepelice Perečinec <http://www.prepelica.info/> (8.6.2018)

OPG Radočaj. https://www.finoteka.com/jabuke_sorte_gold_rush_opg_zeljka_radocaj/ (8.6.2018.)

OPG Židanić Mihaljević. http://opg-zidanic-mihaljevic.hr/?page_id=40 (8.6.2018.)

Plemenita općina Turopoljska. http://turopolje.hr/wp-content/uploads/2017/01/2010_kratkapovijestPOTa-min.pdf (5.6.2018.)

Turistička zajednica grada Velike Gorice. <http://www.tzvg.hr/sadrzaj/pregled/arheoloski-park-andautonija/238?c=27> (10.5.2018.)

Turistička zajednica grada Velike Gorice. <http://www.tzvg.hr/sadrzaj/pregled/vrata-od-krca/236?c=27> (5.5.2018.)

Turistička zajednica grada Velike Gorice. <http://www.tzvg.hr/sadrzaj/pregled/kulturne-ustanove/223?c=13> (5.6.2018.)

Turistička zajednica grada Velike Gorice. <http://www.tzvg.hr/sadrzaj/pregled/arheoloski-park-andautonija/238?c=27> (10.5.2018.)

Turistička zajednica grada Velike Gorice. <http://www.tzvg.hr/sadrzaj/znamenitosti/27?c=4> (11.5.2018.)

Turistička zajednica Zagrebačke županije. <http://www.tzzz.hr/mjesta/velika-gorica/drvene-ljepotice/> (11.5.2018.)

Turistička zajednica Zagrebačke županije. <http://www.tzzz.hr/mjesta/velika-gorica/drvene-ljepotice/> (6.5.2018.)

Turopoljska svinja. <http://turopolje.hr/turopoljska-svinja/o-turopoljskoj-svinji/turopoljska-svinja-nekad-i-danas/> (5.5.2018.)

Turopoljski lug. <http://www.inet.hr/~ddrvodel/TUUrlug/lugtur3.html#Karakteristike> (6.6.2018.)

VG Čistoća d.o.o. <http://www.vgcistoca.hr/odlagaliste-neopasnog-otpada-mraclin/> (11.5.2018.)

Gorica.hr. <http://www.gorica.hr/kultura/> (5.6.2018.)

10.1. Popis slika:

Slika 1. Govedo Tur	11
Slika 2. Muzej Turopolja	17
Slika 3. Tradicijske turopoljske nošnje	18
Slika 4. Stroj za šivanje	18
Slika 5. Grad lukavec	19
Slika 6. Hrastov panj ispred grada Lukavca	19
Slika 7. Ostaci rimskog grada	20
Slika 8. Kuriya Modić – Bedeković	20
Slika 9. Kuriya Alapić	21
Slika 10. Vrata od krća	21
Slika 11. Kapela Sv. Barbare.....	22
Slika 12. Kalepa Ranjenog Isusa	23
Slika 13. Kapela sv. Ivana Krstitelja	24
Slika 14. Hrast u Rakitovcu	31
Slika 15. Narodne nošnje i ukrasi	34
Slika 16. Tkalački stan	34
Slika 17. Serviran stol	34
Slika 18. Pribor za klobučara ili šeširdiju	34
Slika 19. Pribor za zanat kovača	34
Slika 20. Keramičko posuđe	35
Slika 21. Stari čardaci	40
Slika 22. Bunar	40
Slika 23. Stari kukuružnjak	40
Slika 24. „Hiža“ prizemnica i krušna peć.....	45
Slika 25. Unutrašnjost „hiže“	45
Slika 26. Staja sa životinjama.....	46
Slika 27. Narodne nošnje i starinski predmeti.....	47
Slika 28. Dnevni boravak s tradicijskim detaljima	47
Slika 29. Bunar	47

10.2. Popis tablica:

Tablica 1. Rezultati intervjuja – odgovori ispitanika.....	38
--	----

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Helena Domjanković, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada pod naslovom „*Turopolje – pedagoški resurs zavičajne izvanučioničke nastave*“. Izjavljujem da sam ovaj diplomski rad izradila potpuno samostalno uz korištenu literaturu i uz pomoć mentora.

Zahvaljujem mentoru izv. prof. dr. sc. Zdenku Braičiću na pomoći i savjetima pri pisanju ovog diplomskog rada.

Potpis:
